

Tekst Artikel in 'Pijnperiodiek'

Opleiding Pijnconsulent aan de Hogeschool Arnhem en Nijmegen: ingebed in een rijke traditie van HBO en postHBO onderwijs

Inleiding

Vanuit de wettelijke kaders en normen zijn ziekenhuizen verantwoordelijk voor het bieden van hoogwaardige zorg van verantwoord niveau. Onder verantwoorde zorg wordt verstaan zorg van voldoende niveau, die in ieder geval doeltreffend, doelmatig en patiëntgericht wordt verleend en die afgestemd is op de reële behoefte van de patiënt (kwaliteitswet Zorginstellingen 1996). Met betrekking tot het meten, registreren en behandelen van pijn is daarvoor een landelijke set indicatoren ontwikkeld. In deze Basisset Prestatie-indicatoren is het onderdeel "pijn na operatie" opgenomen. Ook in het landelijke VMS Veiligheidsprogramma, waar bijna alle Nederlandse ziekenhuizen bij zijn aangesloten, is "pijn" één van de tien thema's. Dit betekent dat ziekenhuizen gegevens over pijn en pijnbehandeling dienen te overleggen aan de Inspectie voor de Volksgezondheid en dat zij zich conformeren aan de doelstellingen van de praktijkgids Pijn van het VMS Veiligheidsprogramma. Tevens zijn landelijk criteria vastgesteld waar een pijnkliniek op een bepaald niveau aan moet voldoen. Een van de criteria is voldoende bekwaam personeel.

In de afgelopen 15 jaar heeft HAN-VDO, centrum voor opleiding, advies en coaching, als onderdeel van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN), een post HBO cursus assistent pijnbehandeling succesvol ontwikkeld en verzorgd. Deze opleiding is destijds opgezet in nauwe samenwerking met professor Crul van het pijnkenniscentrum van het UMC St. Radboud in Nijmegen. De doelgroep die hiermee wordt bediend zijn voornamelijk medewerkers die zich gaan specialiseren in de pijnbestrijding zowel klinisch als poliklinisch. Deelnemers hebben een achtergrond als doktersassistent, operatieassistent- en/of anesthesiemedewerker, verpleegkundige of nurse practitioner. Sinds lange tijd was dit de enige vervolgcursus op het gebied van pijnbehandeling voor assistenden en daarmee uniek in Nederland. Cursisten komen vanuit het hele land. De afgelopen jaren kwamen regelmatig verzoeken binnen van met name verpleegkundigen voor een langere vervolgopleiding (post-HBO) op het gebied van pijn diagnostiek, pijnbehandeling en consultatie. Gelet op de toekomstontwikkelingen binnen de algemene gezondheidszorg waarbij pijnbehandeling in ziekenhuizen steeds meer op de voorgrond komt te staan, waarvoor specifieke pijncentra (met ABC status) zijn opgezet en ingericht, zal dit specialistisch terrein steeds belangrijker worden en zal de noodzaak om goed opgeleid en gekwalificeerd personeel te verkrijgen en te behouden steeds groter worden. Daarvoor is bij HAN-VDO de post-HBO opleiding tot pijnconsulent ontwikkeld. Deze is in januari 2012 van start gegaan.

Samenwerking

Om de kwaliteit van de opleiding hoog te houden is samenwerking met verschillende deskundige partijen gewenst. Er is contact met de organisatoren van de Vlaamse opleiding tot verpleegkundig pijnspecialist. Ook met professor Vissers, hoofd van het Kenniscentrum pijn en palliatieve geneeskunde in Nijmegen, de opvolger van professor Crul en toevallig één van de initiatiefnemers destijds van de Vlaamse opleiding wordt nauw samengewerkt.

Met de steun van de vertegenwoordigers van diverse relevante beroepsverenigingen is een Landelijk Platform opleiding Pijnconsulent ingericht, waar alle onderwijsinstututen die met een opleiding tot pijnconsulent verzorgen zitting in kunnen nemen. Een afvaardiging van V&VN Pijnverpleegkundigen, NVAM en NVA en een aantal deskundigen op onderwijsgebied participeren ook in dit Platform. Omdat het onderwijs bij verschillende

onderwijsinstellingen soms op een andere manier wordt ingericht is het belangrijk om samen af te spreken wat de eindtermen en competenties van de opleiding tot pijnconsulent zouden moeten zijn. In het Platform worden deze kaders geschetst en afgesproken. Omdat de functie van pijnconsulent in den lande zo verschillend wordt neergezet door verscheidene beroepsbeoefenaars, zoals verpleegkundigen en anesthesiemedewerkers, is het geen sinecure om te bepalen wat nu de taken en verantwoordelijkheden zijn die bij deze functie passen. Er is op dit moment namelijk nog geen landelijk beroepsprofiel van de pijnconsulent. Het opstellen van dit beroepsprofiel is een uitdaging voor de beroepsverenigingen en de pijnconsulenten zelf. De onderwijsinstellingen kunnen hier in mee denken.

Belangrijke overwegingen

Voordat de nieuwe opleiding tot pijnconsulent zou gaan starten heeft HAN-VDO gesproken met mensen uit het veld, zoals anesthesiologen, pijnverpleegkundigen, pijnconsulenten en verpleegkundig specialisten. Daarnaast met vertegenwoordigers van de beroepsverenigingen, met een vertegenwoordiger van een anesthesieopleiding en werkgevers in de pijnklinieken. NVAM en V&VN Pijnverpleegkundigen hebben beiden een werkgroep onderwijs waarin regelmatig bepaalde vraagstukken terugkwamen. Tijdens de algemene ledenvergadering van V&VN Pijnverpleegkundigen is zelfs tijd ingeruimd om te discussiëren wat het niveau van de opleiding tot pijnconsulent zou moeten zijn. Het niveau van de opleiding moest voldoende hoog zijn, maar het moest geen masteropleiding worden. Wel zou er aandacht moeten zijn, naast medisch inhoudelijke zaken voor kwaliteitszorg en innovatie volgens evidence based practice. De pijnverpleegkundigen en pijnconsulenten gaven aan, ondanks dat men soms sterk gespecialiseerd was op één terrein dat het toch belangrijk was het hele domein van de pijn in één opleiding te stoppen. De werkgevers gaven aan dat de opleiding ook vooral praktisch moest zijn en dat het niet wenselijk is als cursisten veel tijd van de werkvloer afwezig zijn. Ook de vertegenwoordiger van de anesthesieopleiding gaf aan dat het wenselijk zou zijn als de studenten zoveel mogelijk van de opleidingsvereisten op de werkplek zouden kunnen behalen.

De opzet van de opleiding

Het bovenstaande in ogenschouw genomen en het feit dat de eindtermen zijn vastgesteld in het Landelijk Platform heeft er toe geleid dat de nieuwe opleiding tot pijnconsulent als volgt is neergezet.

De opleiding Pijnconsulent volgt in grote lijnen het sociaal constructivisme, daar waar het gaat om een visie op leren. Het sociaal constructivisme is een moderne leertheorie die ervan uitgaat dat mensen zelf betekenis verlenen aan hun omgeving en dat sociale processen hierbij een prominente rol spelen. Dat betekent dat er aangesloten wordt bij bestaande kennis en praktijkervaring. Dit wordt min of meer vormgegeven in competentiegericht onderwijs. Het competentiegericht onderwijs:

- neemt realistische, complexe beroepstaken als uitgangspunt,
- leert de student om zijn eigen ontwikkeling te sturen
- veronderstelt dat wordt ingespeeld op de leervragen van de student (vraaggestuurd),
- geeft reflectie en intervisie een belangrijke plaats
- toetsing/POP/portfolio als belangrijk stuurmechanisme

De opleiding is modulair georganiseerd. De opleiding bestaat uit 4 modules: diagnostiek en behandeling, communicatie en samenwerking, kwaliteitszorg, professionalisering en profilering. Een module is een geheel van les- en onderwijsactiviteiten rondom een bepaald thema, waaraan vanuit verschillende invalshoeken door meerdere docenten een bijdrage geleverd wordt. Uitgangspunt voor de opzet van de modules is het landelijk vastgestelde competentieprofiel met bijbehorende competenties die vanuit de CanMEDs geschreven zijn. Aan het behalen van deze competenties wordt tijdens de

moduleopdrachten gewerkt. Deze moduleopdrachten omvatten een cluster van competenties die vereist zijn voor de uitoefening van het beroep van pijnconsulent (integrale leerlijn). De moduleopdrachten zijn namelijk zowel onderdeel van de opleiding, maar worden voor het grootste deel in de praktijk uitgevoerd en zijn daarmee van toegevoegde waarde voor de beroepspraktijk. Hierbij is een belangrijke wisselwerking tussen theorie en praktijk gewaarborgd.

Omdat het leren in en van de praktijk centraal staat worden zoveel mogelijk ervaren docenten ingezet met expertise op dit vakgebied en die in de directe patiëntenzorg werken. Verder hebben alle studenten een mentor in hun eigen werksituatie die als eerste aanspreekpunt dient voor opdrachten, stages en dergelijke.

De opleiding is vormgegeven volgens de principes van blended learning. Dit betekent dat contactonderwijs en digitaal onderwijs middels de digitale leer- werkomgeving van de HAN (HAN Scholar) en Leerstation Zorg elkaar afwisselen. Middels voorbereidende opdrachten, toetsen en oefeningen wordt de student uitgenodigd zelf actief met de stof aan de slag te gaan, alleen en samen met medestudenten. In de digitale leeromgeving staan alle documenten van de opleiding, literatuur en presentaties, maar ook discussiefora ten behoeve van opdrachten en bestaat de mogelijkheid direct met medestudenten of docenten te communiceren. Daarnaast kunnen voorbereidende opdrachten digitaal ingeleverd worden zodat feedback van elkaar en van de docent verkregen wordt en de docent hier voorafgaande aan de les inzicht in heeft. Er is ook ruimte om een eigen digitale portfolio bij te houden.

Omdat de studenten van de opleiding pijnconsulent allen verpleegkundige of anesthesiemedewerker zijn wordt de basiskennis omtrent anatomie, fysiologie en ziekteleer in het algemeen bij aanvang van de opleiding bekend verondersteld. Deze basiskennis zal via een digitale diagnostische toets getoetst worden, zodat studenten zelf inzicht hebben in hun kennis op dit gebied en indien wenselijk op maat kunnen aanvullen. Daartoe krijgen ze tips en suggesties waarmee verdere verdieping gerealiseerd kan worden.

Studenten worden actief betrokken bij de lessen door middel van het inbrengen van casus, vragen en discussie. Dit vindt plaats zowel in de lessen alsook op HAN-Scholar, waarbij studenten van en met elkaar leren.

De inhoud van de opleiding

In de module diagnostiek en behandeling worden voornamelijk de vakinhoudelijke aspecten met betrekking tot pijnassessment en pijnbehandeling volgens het biopsychosociale model behandeld. Casuïstiek en praktijkervaringen staan centraal. De volgende thema's komen aan bod: anatomie en fysiologie, farmacologie, classificatie van pijn, klinisch redeneren, pijnbeoordeling en pijnbehandeling, psychologie van pijn, acute en postoperatieve pijn, chronische pijn, pijn bij kanker en in de palliatieve fase, pijn bij ouderen, pijn bij kinderen, pijn op de IC, pijn op de SEH, pijnrevalidatie en complementaire zorg bij pijn.

In de module communicatie staat de communicatieve interactie met de patiënt en de samenwerking met collega's in een multidisciplinair team centraal. Het voeren van consulten, het aangaan van een therapeutische relatie en het omgaan met complexe pijnpatiënten alsook het functioneren in het team wordt besproken. Omgaan met chronische pijn, coaching en begeleiding is tevens één van de thema's. In de module kwaliteitszorg ligt de nadruk op die onderdelen van het vakgebied van de pijnconsulent die te maken hebben met kwaliteit van zorg en innovatie. Hierbij leren studenten met behulp van de principes van projectmanagement een zorginnovatie door te voeren. Deze zorginnovatie wordt voorbereid door middel van literatuuronderzoek volgens de regels van evidence based practice. Ook komen hier onderwijs en presentatietechnieken aan bod. In de module professionalisering en profilering wordt het professioneel handelen en de profilering van de student als pijnconsulent belicht. Ook het vak van de pijnconsulent en de instellingen waar zij werken worden onder de loep genomen middels eigen praktijkcasus. Men leert kritisch te kijken en te reflecteren op handelen van zichzelf en van anderen. Hiervoor wordt aandacht geschonken aan beleid

en organisatie, wet- en regelgeving en ethiek en pijn. Door middel van reflectie en intervisie leren de studenten met en van elkaar.

De modules kunnen ook afzonderlijk gevolgd worden. Indien alle modules met voldoende resultaat worden afgesloten, ontvangt men het diploma "Pijnconsulent".
Accreditatie voor de opleiding is aangevraagd voor 480 punten bij het kwaliteitsregister V&V en bij de NVAM.

De studiebelasting

De opleiding pijnconsulent is een pittige opleiding. De student wordt uitgedaagd om, net als in de functie van pijnconsulent, op een zelfstandige en initiatiefrijke manier aan de slag te gaan. Ondersteuning, hulp en handvatten worden vanuit de opleiding meegegeven. De studenten dienen een groot aantal onderwijsonderdelen in de eigen beroepspraktijk uit te voeren. Dit vraagt een behoorlijke studiebelasting van, afhankelijk van leerstijl en –snelheid, zo'n 10-15 uur per week naast de contactdagen van ongeveer één keer per maand.

De studenten ervaren de opleiding als zeer leerzaam, maar niet "iets wat je er even bij doet".

Tot slot

Om aan alle eisen vanuit de beroepspraktijk te voldoen en een opleiding neer te zetten voor zo'n veelzijdige beroepsgroep is een enorme uitdaging. Maar samen met alle partners zijn we ervan overtuigd dat we een goed product neerzetten.

Sylvia Hoekstra
Coördinator opleiding pijnconsulent HAN-VDO Nijmegen

Rianne van Boekel
Inhoudelijk coördinator opleiding pijnconsulent

Voor meer informatie mail naar:

sylvia.hoekstra@han.nl of rienne.vanboekel@han.nl

Of bel naar: 024-3530600

<http://www.han.nl/opleidingen/opleiding/pijnconsulent/>